

ΠΕΤΡΟΥ ΚΟΛΑΚΛΙΔΟΥ

Ἐντεταλμένου Ὑφηγητοῦ τῆς Λατινικῆς Φιλολογίας

ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ ΕΙΣ ΤΟΝ ENNION

(Σημασία καὶ χρήσεις τοῦ *praepes*)

1. Τὸ ἐπίθετον *praepes* ἀπαντᾷ τετράκις¹ ἐν τοῖς *Annales* τοῦ Ἐννίου ὡς προσδιορισμὸς τῶν οὐσιαστικῶν *avis* (στ. 91), *locus* (στ. 94), *ferrum* (στ. 407) καὶ *portus* (στ. 488). Ἡ ποικιλία τῶν οὐσιαστικῶν τούτων συνεπάγεται ἀντίστοιχον ποικιλίαν τῶν σημασιῶν τοῦ *praepes*. Οἱ ἀσχοληθέντες περὶ τὸν Ἐννιον ἐπεσήμαναν αὐτὴν τὴν σημασιολογικὴν διαφοροποίησιν, ἀλλ' ἐζήτησαν νὰ ἐρμηνεύσουν τὰς τέσσαρας περιπτώσεις κειωρισμένως, ἥτοι χωρὶς νὰ τὰς συσχετίσουν πρὸς ἀλλήλας καὶ χωρὶς νὰ ἐξετάσουν τὴν δυνατότητα ἀναγωγῆς τῶν ἐπὶ μέρους σημασιῶν εἰς μίαν γενικὴν ἢ ἀρχικὴν.

2. Ἐκ τῶν μέχρι τοῦδε προταθέντων ὁρισμῶν τοῦ *praepes* ὁ πλέον προσφυὴς εἶναι τοῦ Ε. Benveniste ἐν τῷ ἄρθρῳ του *Le système sublogique des prépositions en latin*, *Travaux du Cercle linguistique de Copenhague* 5 (*Recherches structurales*), 1949, σελ. 179 : «qui devance son propre vol, (oiseau) qui fond d'un vol rapide». Τὸν ὁρισμὸν αὐτὸν στηρίζει ὁ Benveniste ἐπὶ τῆς ἐννοίας τῆς προθέσεως *prae*, τὴν ὁποίαν προσδιορίζει διὰ τῆς ἀντιπαραβολῆς πρὸς τὴν φαινομενικῶς συνώνυμον πρόθεσιν *pro*. Ἐνῶ διὰ τῆς *pro* δηλοῦται τὸ «πρὸς τὰ ἐμπρός», πραγματοποιούμενον διὰ μιᾶς ἐκ τῶν ἔσω πρὸς τὰ ἔξω κινήσεως, ἥτις ἔχει ὡς ἀποτέλεσμα τὴν διακοπὴν συνεχείας μεταξὺ τῆς ἀφετηρίας καὶ τῆς θέσεως *pro* (πρβ. *prodeo*, *progenies*, *profanus*), διὰ τῆς *prae* δηλοῦται ἡ «προσθία ἀπόληξις ἐνὸς συνεχοῦς συνόλου»². Ἡ προσθία αὕτη ἀπόληξις ἐκδηλοῦται ὡς προεξοχή (πρβ. *praeceo* «ἀποκόπτω τὴν ἄκραν», *praeheundo* «ἀρπάζω ἀπὸ τῆς ἄκρας», *praeceps* «ὁ ἔχων πρόσθεν τὴν κεφαλὴν»), ὡς ἐνέργεια ἢ κατὰστασις προτέρα (πρβ. *praecedo* «βαδίζω ἐπὶ κεφαλῇ», *praescio* «γινώριζω ἐκ τῶν προτέρων», *praecox* «ὅστις εἶναι ὥριμος ἐνωρίτερον τοῦ κανο-

1. Διὰ τὰς παραπομπὰς εἰς τὸν Ἐννιον χρησιμοποιοῦμεν τὴν δευτέραν ἐκδοσὶν τῶν ἀποσπασμάτων ὑπὸ Vahlen (*Ennianae poesis reliquiae iteratis curis rec. Ioh. Vahlen*, Leipzig, Teubner, 1903).

2. Βλ. Benveniste, ἐνθ' ἄν., σελ. 178.

νικοῦ», *praegnas* «εἰς κατάστασιν προηγουμένην τοῦ τοκετοῦ») καὶ ὡς ὑπερβολή (πρβ. *praealtus*, *praeclarus*, *praeproperus*).

3. Τὸ ἐπίθετον *praepes* ἐσχηματίσθη καθ' ὃν τρόπον καὶ τὰ ἐπίθετα *praecox* καὶ *praestes*. Καὶ τῶν τριῶν τὸ δευτερον συνθετικὸν εἶναι ὄνομα ρηματικόν, ὥστε δυνάμεθα νὰ τὰ θεωρήσωμεν ὡς παράγωγα ἐκ προθετικῶν ρημάτων: *praecox* < **praecoquo*, *praestes* < *praesio*, *praepes* < *praepeto*. *Praecox* εἶναι «ὁ ὠριμάζων ἐνωρίτερον τῶν ἄλλων ἢ ἐνωρίτερον τοῦ κανονικοῦ», *praestes* εἶναι «ὁ ἱστάμενος ἐπὶ κεφαλῇς τῶν ἄλλων», *praepes* δύναται νὰ εἶναι «ὁ κατὰ τὴν ἐφόρμησιν προπορευόμενος τῶν ἄλλων» ἢ «ὁ ὑπερβάλλων ἑαυτὸν εἰς ἐφόρμησιν». Διὰ τῶν δύο τούτων ὁρισμῶν, ἐκ τῶν ὁποίων ὁ Benveniste προτιμᾷ τὸν δεύτερον, προβάλλεται ἡ βασικὴ ἔννοια τοῦ *prae* καὶ ἐξηγῆται ἡ προέλευσις τῆς σημασίας τοῦ *praepes* «ὁ ταχέως ἱπτάμενος». Τὴν σημασίαν ταύτην οὐσιαστικῶς υἱοθετοῦν εἰς τὰς ἐκδόσεις τῶν ὁ L. Valmaggi¹ καὶ ὁ E. H. Warmington², διὰ νὰ ἐρμηνεύσουν τὸ *praepes* τοῦ στ. 407 (*praepete ferro*). Ὁ πρῶτος μεταφράζει διὰ τοῦ «veloce», τὸ ὁποῖον τονίζει τὴν ἰδέαν τῆς ταχύτητος, ὁ δεύτερος διὰ τοῦ «flying», τὸ ὁποῖον ὑπογραμμίζει τὴν ἰδέαν τῆς πτήσεως. Ἄλλ' ἐκτὸς τοῦ ὅτι *praepes* ἐν τῷ *praepete ferro* σημαίνει τι διάφορον τοῦ «ταχέως ἱπτάμενος», θὰ ἦτο δύσκολον νὰ ἐξηγήσωμεν τὸ *praepetibus locis* (στ. 94) καὶ τὸ *praepete portu* (στ. 488) ἐπὶ τῇ βάσει τῶν δύο ὁρισμῶν τοῦ *praepes*, τοὺς ὁποίους διευτώσαμεν ἀνωτέρω.

4. Διὰ νὰ ἐρμηνεύσῃ τὸ *praepetibus pennis* τοῦ Βιργιλίου (Aen. VI, 15), ἐξ ἀφορμῆς τοῦ ὁποίου ὁ A. Gellius (Noct. Att. VII, 6, 2) ἀντικρούει τὸν Iulius Hyginus, διότι τὸ θεωρεῖ ὡς *improprie et inscite dictum*, ὁ Ed. Norden³ καταφεύγει εἰς τὴν σημασίαν τοῦ *praepes* «τανυπτέρου», τὴν ὁποίαν ἀναφέρει ὁ A. Gellius⁴ ἀσχέτως πρὸς τὸ *praepetibus pennis*. Ἡ σημασία αὕτη ὀδηγεῖ εὐλόγως εἰς τὸ συμπέρασμα ὅτι ἐν τῷ δευτέρῳ συνθετικῷ τοῦ *praepes* (**prai-pet-s*) ἔχομεν τὴν ρίζαν τοῦ ῥήματος *patēre*⁵. Ὁ Norden

1. Q. Ennio, I frammenti degli Annali, Torino 1900, σελ. 24.

2. Remains of Old Latin I (Ennius, Caecilius), Loeb Class. Library, 1935, σελ. 155.

3. P. Vergilius Maro, Aeneis Buch VI erklärt von Ed. Norden, Leipzig, Teubner, 1903, σελ. 124: Das Richtige steht bei Gellius (VII, 6, 12): *praepes* sei ein Wort der Auguralsprache, in der es das Epitheton eines mit heiten (*patulis*) Schwingen fliegenden Vogels sei; entsprechend M 237 οἰωνοῖσι τανυπτέρουσι; also 'weit geöffnet', 'ausgebreitet'.

4. *Adulescens ego Romae... audiavi Apollinarem Sulpicium... dicere 'praepetes' sibi videri esse alites, quas Homerus τανυπτέρουνας appellaverit, quoniam istas potissimum augures spectarent, quae ingentibus alis patulae atque porrectae praevolarent* (ἐνθ' ἄν., VII, 6, 12).

5. Πρβ. Stolz - Leumann, Lateinische Grammatik⁵, σελ. 200.

εἶναι τῆς γνώμης ¹ ὅτι μόνον διὰ τῆς σημασίας «ταυνπτέρυξ» («μὲ ἀνοικτὰς πτέρυγας», ἐντεῦθεν «ἀναπεπταμένος») καθίστανται νοητὰ τὸ *praepetibus locis* καὶ τὸ *praepete portu*. Μολονότι ὁ συσχετισμὸς τοῦ *praepes* πρὸς τὸ ρῆμα *pateo* δὲν εἶναι μορφολογικῶς ἀδύνατος καὶ διὰ τῆς σημασίας «ταυνπτέρυξ, ἀναπεπταμένος» δίδεται πράγματι μία ἐξήγησις τοῦ *praepetibus locis* καὶ τοῦ *praepete portu*, εἶναι δυσκόλως ἐφαρμοσίμος ἡ σημασία αὕτη εἰς τὴν περίπτωσιν τοῦ *praepete ferro* καὶ δὲν βλέπομεν πῶς θὰ ἡδύνατο νὰ προέλθῃ ἐξ αὐτῆς ἡ σημασία «ταχέως ἱπτάμενος». Πρέπει νὰ σημειωθῇ ὅτι ὁ Α. Gellius ἀναφερόμενος εἰδικῶς εἰς τὸ *praepetibus pennis* τοῦ Βιργιλίου προτείνει τὴν ἐξῆς ἐρμηνείαν (ἐνθ' ἄν. VII, 6, 8): *Daedali pennas 'praepetes' dixit, quoniam ex locis, in quibus periculum metuebat, in loca tutiora pervenerat.*

5. Ἐν τῷ ἐτυμολογικῷ λεξικῷ τῶν Ernout - Meillet (2α ἔκδοσις, σελ. 804) προκρίνεται ἡ γνώμη τοῦ Nigidius Figulus, τὴν ὁποίαν μεταδίδει ὁ Α. Gellius ², ὅτι ἡ *avis* ὡς *praepes* ἀντιδιαστέλλεται πρὸς τὴν *avis* ὡς *infera* ³. *Praepes* ἄρα σημαίνει ὅ,τι καὶ τὸ *superus* ἢ ἀκριβέστερον τὸ *altivolans*. Οὕτως ἐξηγεῖται κατὰ τοὺς Ernout - Meillet ὅτι ἐν τῷ *praepetibus locis* τὸ *praepes* χρησιμοποιεῖται ἐπὶ τῆς ἐννοίας *altus*. Ἡ σημασία ὅμως αὕτη δὲν καλύπτει τὰς περιπτώσεις τοῦ *praepete ferro* καὶ τοῦ *praepete portu*. Διὰ τὰ παρακάμπουν τὴν ἐκ τούτου προκύπτουσαν δυσκολίαν, οἱ Ernout - Meillet διαστέλλουν δύο χρήσεις τοῦ *praepes*: κατὰ τὴν μίαν τὸ *praepes* λειτουργεῖ ὡς ὄρος τῆς εἰδικῆς γλώσσης τῶν οἰωνοσκοπῶν καὶ σημαίνει «ὕψιπτης» (καὶ ἐντεῦθεν «εὐδοιωνιστος») ὡς ἐν τῷ *praepes avis*, κατὰ τὴν ἄλλην τὸ *praepes* λειτουργεῖ ὡς λέξις τῆς κοινῆς γλώσσης καὶ δηλοῖ τὸν «φερόμενον πρὸς τὰ ἐμπρὸς» ὡς ἐν τῷ *praepete ferro*. Ἐκ τοῦ *praepes avis*, ἰσοδυναμοῦντος πρὸς τὸ *supera* ἢ *altivolans avis*, δύναται, ὡς εἶδομεν, νὰ ἐξηγηθῇ ἡ μεταφορικὴ χρῆσις τοῦ *praepes* ἐν τῷ *praepetibus locis* ἐπὶ τῆς φυσικῆς ἐννοίας *altus*. Ἀλλὰ τὸ *praepete portu* παραμένει ἀνερμήνευτον.

1. Diese Ableitung vom St. *pat-* ist nicht bloss lautlich die glaublichste, sondern auch deshalb, weil nur so sich zwei bei Gellius angeführte ennianische Verbindungen erklären: *Brundisium pulchro praecinctum praepete portu* und *praepetibus sese pulchrisque locis dant* (ἐν αὐτόθι).

2. Avibus autem 'praepetibus' contrarias aves 'inferas' appellari Nigidius Figulus in libro primo augurii privati ita dicit: *Discrepat dextra sinistrae, praepes inferae. Ex quo est coniectare 'praepetes' appellatas, quae altius sublimiusque volitent, cum differre a 'praepetibus' Nigidius 'inferas' dixerit* (ἐνθ' ἄν., VII, 6, 10 - 11).

3. Τὴν αὐτὴν διάκρισιν σχετικῶς πρὸς τὴν πτῆσιν τῶν οἰωνῶν παραδίδει καὶ ὁ Servius in Aen. III, 361: *aut superiora tenent, et praepetes vocantur; aut inferiora, et dicuntur inferae.*

Ἄξιον ἰδιαίτερας προσοχῆς εἶναι τὸ γεγονὸς ὅτι ἡ *avis* ὡς *praepes* δὲν ἀντιδιαστέλλεται μόνον πρὸς τὴν *avis* ὡς *infera*, ἀλλ' ἐπίσης πρὸς τὴν *avis* ὡς *inebra*¹, ὅπερ σημαίνει *inhibens, adversa* (= ἐναντία, ἥτοι δυσσιώνιστος). Ἡ ἰδιότης αὕτη τοῦ *praepes* νὰ ἀνήκῃ εἰς πλεόνα τοῦ ἐνὸς συσχετικὰ ζεύγη τοῦ τεχνικοῦ λεξιλογίου τῶν οἰωνοσκοπῶν ὑποδηλοῖ ὅτι ἡ βασικὴ του ἔννοια ὑπερβαίνει τὰ ὅρια τῶν μνημονευθέντων ζευγῶν. Ὁ συσχετισμὸς τοῦ *praepes* πρὸς τὸ *inferus* ἢ τὸ *ineber* δὲν ἀποτελεῖ ἀντιθετικὸν σχῆμα τοῦ τύπου *dexter-sinister* καὶ ὡς ἐκ τούτου *praepes* δὲν δύναται νὰ σημαίνει ἁπλῶς τὸ ἀντίθετον τοῦ *inferus* ἢ τοῦ *ineber*.

6. Τὴν διχοτόμησιν τῆς ἐννοίας τοῦ *praepes*, διὰ τῆς διακρίσεως μιᾶς τεχνικῆς καὶ μιᾶς κοινῆς χρήσεως, υἱοθετοῦν ὡσαύτως εἰς τὰς ἐκδόσεις των ὁ L. Valmaggi καὶ ὁ E. H. Warmington. Ὁ πρῶτος, ὅστις ἐρμηνεύει διὰ τοῦ «*veloce*» τὸ *praepes* ἐν τῷ *praepes avis* καὶ τῷ *praepete ferro*, προτείνει τὴν σημασίαν «*fausto*»² διὰ τὸ *praepetibus locis* καὶ τὸ *praepete portu*. Ὁ δεύτερος, ὅστις μεταφράζει τὸ *praepete ferro* διὰ τοῦ «*the iron came flying*» προτείνει τὴν σημασίαν «*of happy omen*» (= εὐοιωνίστος) διὰ τὸ *praepetibus locis*, ἐνῶ ἀποδίδει τὸ *praepete portu* ἁπλῶς διὰ τοῦ «*fair haven*»³ (= καλὸς λιμὴν). Διὰ τὴν ἐρμηνείαν τοῦ *praepetibus locis* ἀμφοτέροι στήριζονται εἰς τὸν A. Gellius, ὅστις γράφει (ἐνθ' ἄν. VII, 6, 8) : *non ipsae tantum aves, quae prosperius praevolant, sed etiam loci, quos capiunt, quod idonei felicesque sunt, praepetes appellantur*.

7. Ὡς πρὸς τὴν ἀρχὴν τοῦ διαχωρισμοῦ τῆς ἐννοίας μιᾶς λέξεως εἰς δύο ἐπὶ μέρους καὶ ἀνεξαρτήτους ἀλλήλων σημασίας, μίαν τεχνικὴν — θρησκευτικὴν καὶ μίαν κοινήν, πρέπει νὰ τονισθῇ ὅτι αὕτη προέρχεται ἐκ τῆς συγχύσεως τῶν ἐπιπέδων τῆς «*γλώσσης*» (*langue*) καὶ τοῦ «*λόγου*» (*parole*), τὴν διάκρισιν τῶν ὁποίων εἰσήγαγεν ὁ F. de Saussure καὶ ἐφήρμοσεν ἐπανειλημμένως ὁ E. Benveniste. Ἡ ποικιλία σημασιῶν μαρτυρεῖ ἁπλῶς τὴν ἐπὶ τοῦ ἐπιπέδου τοῦ «*λόγου*» πραγματοποιουμένην ποικιλίαν χρήσεων, ἀλλ' οὐδόλως θίγει τὴν βασικὴν ἀξίαν τῆς λέξεως, ἥτις διατηρεῖ ἐπὶ τοῦ ἐπιπέδου τῆς «*γλώσσης*» τὴν σημασιολογικὴν της ταυτότητα. Ὁ προσεταιρισμὸς μιᾶς λέξεως ὑπὸ τοῦ θρησκευτικοῦ λεξιλογίου καὶ ἡ ἀντίστοιχος διαφοροποίησις

1. Πρβ. Paulus ex Festo 109 (κατὰ τὴν ἐκδοσιν O. Müller, Leipzig 1880) : «*inebrae*» aves quae in auguriis aliquid fieri prohibent ; et prorsus omnia «*inebra*» appellantur quae tardant vel morantur agentem καὶ Servius in Aen. III, 246 : alites enim certa genera avium ab auguribus appellantur, quae pennis vel volatu omnia possunt facere : quae si fuerint prosperae, «*praepetes*» ; si adversae, «*inebrae*» vocantur.

2. Πρβ. Valmaggi, ἐνθ' ἄν., σελ. 24 καὶ 25.

3. Καὶ προσθέτει τὴν ἐπεξήγησιν : *praepes*, often used of a favourable bird-omen, here seems to be simply «*good, useful*» (ἐνθ' ἄν., σελ. 203).

τῆς σημασίας της ἀποτελοῦν φαινόμενα ἀνήκοντα εἰς τὸν τομέα τοῦ «λόγου». Ἄλλ' ὁ προσδιορισμὸς τῆς ἐκ τῆς διαφοροποιήσεως ταύτης προερχομένης εἰδικῆς σημασίας δὲν εἶναι δυνατός εἰμὴ μόνον ἐν συναρτήσει πρὸς τὴν βασικὴν ἀξίαν τῆς λέξεως¹.

8. Εἶδομεν ὅτι τὸ *praepes* ἀπαντᾷ τετράκις ἐν τοῖς *Annales* τοῦ Ἑννίου :

(α) στ. 91 – 92 : et simul ex alto longe *pulcherruma praepes*
laeva volavit *avis*...

(β) στ. 93 – 94 : cedunt de caelo ter quattuor corpora sancta
avium, *praepetibus* sese *pulchrisque locis* dant.

(γ) στ. 407 – 408 : nec respirandi fit copia : *praepete ferro*
histri tela manu iacientes sollicitabant.

(δ) στ. 488 : Brundisium *pulchro praecinctum praepete portu*.

Αἱ τέσσαρες αὐταὶ περιπτώσεις συνάπτονται πρὸς ἀλλήλας κατὰ τοὺς ἑξῆς συσχετισμούς : πρῶτον, αἱ περιπτώσεις (α), (β) καὶ (δ) ἔχουν ὡς κοινὸν γνώρισμα τὴν παρουσίαν τοῦ ἐπιθέτου *pulcher* ἐκ παραλλήλου πρὸς τὸ ἐπίθετον *praepes*· δεύτερον, αἱ περιπτώσεις (α) καὶ (γ) ἔχουν ὡς κοινὸν γνώρισμα ὅτι τὸ *praepes* κεῖται ἐπὶ κινουμένων ὄντων (*avis, ferrum*)· τρίτον, αἱ περιπτώσεις (β) καὶ (δ) ἔχουν ὡς κοινὸν γνώρισμα ὅτι τὸ *praepes* χαρακτηρίζει ἀκίνητα ὄντα (*loci, portus*).

9. Ἐκ τῶν τεσσάρων τούτων περιπτώσεων ἡ τυχοῦσα τῆς ὀλιγωτέρας προσοχῆς εἶναι ἡ τοῦ *praepete ferro*, διότι ἐθεωρήθη ὡς μὴ παρέχουσα ἐρμηνευτικὰ δυσκολίας. Ὁ *Macrobius* (*Sat.* VI, 3, 3) ἐξήγησε τὸ ὅλον χωρίον, εἰς τὸ ὁποῖον ἀνήκει τὸ *praepete ferro* (στ. 401 – 408), ἐκ τῶν στίχων τοῦ Ὀμήρου Π 102 – 111. Οἱ στίχοι αὗτοι δὲν περιέχουν τὸ πρότυπον τοῦ *praepete ferro*, ἀλλ' ὁ ὁπωσδήποτε ὁμηρικὸς χαρακτήρ τοῦ χωρίου τοῦ Ἑννίου ὑποδεικνύει ὅτι δυνάμεθα ν' ἀναζητήσωμεν τὸ πρότυπον τοῦτο καὶ ἀλλαχοῦ παρὰ τῷ Ὀμήρῳ. Ὑπάρχει πράγματι ἐν τῇ Ἰλιάδι τὸ ἐπίθετον τοῦ δόροτος *ἰθυπτίων* (Φ 169 *μελὴν ἰθυπτίωνα ἐφήκε*), τὸ ὁποῖον σημαίνει «κατ' εὐθείαν ἱπτάμενος, εὐθυβόλος». Ὑπάρχει ἐπίσης ἡ ἔκφρασις τοῦ γ' ἰθὺ βέλος πέτετ' (Υ 99) «τὸ βέλος του ἱπταται κατ' εὐθείαν, εἶναι εὐστοχον». Εἶναι πολὺ φυσικώτερον νὰ ὑποθέσῃ τις ὅτι τὸ *praepes* ἐνταῦθα ἀποδίδει τὸ ὁμηρικὸν *ἰθυπτίων* ἢ ὅτι σημαίνει ἀπλῶς «ταχέως ἱπτάμενος». *Praepete ferro* δηλοῖ κατὰ ταῦτα «μὲ τὴν σιδηρᾶν αἰχμὴν κινουμένην κατ' εὐθείαν πρὸς τι».

1. Προβ. E. Benveniste, *Euphémismes anciens et modernes*, Die Sprache I (Festschrift W. Havers), σελ. 116 : Les acceptions religieuses, avec toutes les résonances, leurs associations, leurs interférences, relèvent de la «parole». Mais ces acceptions ne se déterminent qu'à partir d'une valeur linguistique.

10. Ἄς ἐπανεέλθωμεν εἰς τὴν ἔννοιαν τῆς προθέσεως *prae*, διὰ τῆς ὁποίας δηλοῦται, ὡς εἵπομεν, ἡ «προσθία ἀπόληξις ἑνὸς συνεχοῦς συνόλου» καὶ ὡσαύτως ἡ «κίνησις πρὸς τὸ πρόσθιον καὶ προκεχωρημένον τμήμα ἑνὸς συνεχοῦς συνόλου»¹. Ὁ «τοπικὸς» αὐτὸς ὁρισμὸς, διὰ τοῦ ὁποίου ἡ βασικὴ ἔννοια τῆς *prae* προβάλλεται ἐπὶ ἑνὸς εἰκονικοῦ χώρου, ἰσχύει διὰ πᾶσαν ἐπὶ μέρους ἐκδήλωσιν τῆς βασικῆς ταύτης ἔννοιᾱς. Μία τοιαύτη ἐκδήλωσις εἶναι π.χ. ἡ «παροξυστική», ὡς τὴν ὀνομάζει ὁ Benveniste, ἀξία τῆς προθέσεως *prae*, ὅταν προσδιορίῃ οὐσιαστικὰ δηλωτικὰ συναισθήματος (*prae cura*, *prae gaudio*) ἢ ἐνίοτε καὶ δηλωτικὰ ιδιότητος (*prae candoribus*, *prae magnitudine corporum*). *Prae* ἐνταῦθα σημαίνει «εἰς τὸν ὑπέρτατον βαθμὸν (φροντίδος, χαρᾶς, λαμπρότητος, ἀναστήματος)».

Ἄν δεχθῶμεν μετὰ τῶν Ernout - Meillet ὅτι ἐν τῷ δευτέρῳ συνθετικῷ τοῦ *praepes* ἔχομεν τὴν ρίζαν **pet-*, ἐκ τῆς ὁποίας προέρχεται τὸ ρῆμα *peto* (ἐφορῶ), τότε *praepes* δηλοῖ «τὸν ἐφορῶντα κατὰ τρόπον ὥστε νὰ κατέχη συνεχῶς τὴν ἀκροτάτην πρόσθεν θέσιν». Ἡ θέσις αὕτη δέον νὰ θεωρηθῇ ὡς τὸ συνεχῶς προωθούμενον ἀκρότατον σημεῖον μᾶς εὐθείας, τὸ ὁποῖον, καθ' ὃ ἀκρότατον, εἶναι καὶ τὸ πρότερον παντὸς ἄλλου προσεγγίζον εἰς δεδομένον τέρμα. Ἀλλὰ τόσον ἡ ἰδέα τῆς εὐθείας ὅσον καὶ ἡ ἰδέα τῆς προσεγγίσεως εἰς δεδομένον τέρμα μᾶς φέρουν πρὸς τὴν ἔννοιαν τοῦ ὁμηρικοῦ *ἰδυπτίων*, τὸ ὁποῖον σημαίνει «ὁ ἱπτάμενος κατ' εὐθείαν (πρὸς τὸν στόχον)».

Praepes ἄρα ἐν τῷ *praepete ferro* εἶναι «ὁ κατὰ τὴν εὐθύγραμμον ἐφόρμησιν του πρὸς τὴν εὐρισκόμενος συνεχῶς εἰς τὸ ἀκρότατον σημεῖον καὶ ὡς ἐκ τούτου προλαμβάνων πάντα ἄλλον». Τὴν ἔννοιαν ταύτην τοῦ «προλαμβάνειν» τονίζει ὁ Servius in Aen. III, 361 καὶ περὶ τοῦ *praepes* ὡς ἐπιθέτου τῆς *avis* : *praepetes autem ideo quia... priora petunt volantes*.

11. Ἀλλὰ διὰ τὴν ἐρμηνείαν τοῦ *praepes* ὡς ἐπιθέτου τῆς *avis* πρέπει νὰ ληφθῇ ὑπ' ὄψιν ἡ χρῆσις τοῦ *praepes* ὡς ἐπιθέτου τοῦ *locus*. Ἐνταῦθα εἶναι λίαν πολῦτιμος ἡ μαρτυρία τοῦ Ἑννίου, ὅστις χρησιμοποιεῖ ἀμφοτέρω ἐγγύτατα πρὸς ἄλληλα (ἐν στ. 91 καὶ 94) καὶ κατ' ἀντίστοιχον ἀπολύτως τρόπον, ἥτοι ἐν συνδυασμῷ πρὸς τὸ ἐπίθετον *pulcher* (*pulcherruma praepes avis* καὶ *praepetibus pulchrisque locis*). Ἡ φύσις τῶν ἐκατέρωθεν οὐσιαστικῶν εἶναι τοιαύτη, ὥστε, δεδομένου ὅτι τὸ *praepes* ἐν τῷ *praepes avis* ἔχει ἐνεργητικὴν σημασίαν, τὸ *praepes* ἐν τῷ *praepetibus locis* θὰ ἔχη κατ' ἀνάγκην παθητικὴν σημασίαν². Ἄν *praepes avis* εἶναι τὸ πτηνόν, τὸ ὁποῖον «τείνει κατ' εὐθείαν πρὸς τι εἰς τὸν ὑπέρτατον βαθμὸν», *praepes*

1. Πρβ. E. Benveniste, Le système sublogique..., σελ. 182.

2. Σημειωτέον ὅτι τὸ *hospes*, τοῦ ὁποίου τὸ στοιχεῖον *-pes* εἶναι πιθανῶς συγγενὲς πρὸς τὸ δεύτερον συνθετικὸν τοῦ *praepes*, χρησιμοποιεῖται ὡσαύτως ἐπὶ ἐνεργητικῆς καὶ παθητικῆς σημασίας.

locus εἶναι ὁ τόπος «πρὸς τὸν ὅποιον τείνει τις κατ' εὐθείαν εἰς τὸν ὑπέρτατον βαθμόν». *Praepes* κατὰ ταῦτα ὡς ἐπίθετον τοῦ *locus* ἀποδίδει τρόπον τινὰ τὰ δημηκῆ *ἐραγνός* καὶ *ἐρατεινός*, τὰ ὅποια σημαίνουν «ἀξιόραστος» καὶ εἶναι πολλάκις ἐπίθετα πόλεων καὶ τόπων. Τὴν σημασίαν ταύτην ἐνισχύει ἡ ὑπαρξὶς τοῦ ῥήματος *praepeto*, τὸ ὅποιον ἀντιστοίχως πρὸς τὸ δημηκὸν *ἰθύω* σημαίνει κυριολεκτικῶς «κατ' εὐθείαν ὁρμῶ» καὶ μεταφορικῶς «τείνω πρὸς τι, ἐπιθυμῶ»¹.

12. Οὐδένα πλέον θὰ ξενίσῃ ἡ χρῆσις τοῦ *praepes* μετὰ τοῦ *portus*. Ἡ παρουσία τοῦ ἐπιθέτου *pulcher*² ἐνισχύει τὴν γνώμην ὅτι ὁ Ἑννιος ἔγραψε *pulchro praepete portu* κατ' ἀναλογίαν πρὸς τὸ *praepetibus pulchrisque locis*. Ἡ μετὰ τινος παραλλαγὴς ἐπανάληψις τυπικῶν ἐκφράσεων εἶναι χαρακτηριστικὴ τοῦ ὅφους τοῦ Ἑννίου. Ἀναφέρονται ἐπὶ παραδείγματι τὰς κάτωθι περιπτώσεις ἐκ τῶν *Annales* καὶ τῶν *Scenica*: *nox... stellis ardentibus apta* (A 339) — *caelum... stellis fulgentibus aptum* (A 29 καὶ 159), *ad caeli caerula templa* (A 49) — *agros laetos* (A 495) — *campi per caerula laetaque prata* (A 516), *ingens porta... caeli* (A 614-615) — *caeli ingentes fornices* (Sc. 381), *pinsunt terram genibus* (A 351) — *cubitis pinsibant humum* (Sc. 411).

ΠΕΤΡΟΣ ΚΟΛΑΚΛΙΔΗΣ

1. Πρβ. τὸ μοναδικὸν παράδειγμα παρὰ τῷ Λουκρητίῳ, *De rer. nat.* IV, 1152: *...quam praepetis ac vis* «τὴν ὅποιαν ἐπιθυμῆις καὶ θέλεις».

2. Πρβ. τὸ δημηκὸν *καλὸς λιμὴν* (ξ 263).